

ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

ΜΙΚΡΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

ΤΑ ΔΥΟ ΔΑΧΤΥΛΙΔΙΑ

Στην ίδια βιτρίνα, γειτονικά, ώραία βαλμένα άπάνω στο βελουδένιο στρωσίδι τους λαμποκοποῦσαν, ιρίδιζαν, κι' άστραποβολούσαν σέ μύριες άνταύγειες και παιγνιδίσματα κάτω άπ' τó μικρό ηλεκτρικό γλομπάκι, τά δυό δακτυλίδια!

— Σύντροφε! δέν κρατιέμαι άπ' τή χαρά μου. Σήμερα τó μεσημέρι ήρθαν και στάθηκαν μπροστά μου, πιασμένοι χέρι-χέρι και μέ καμάρωναν ώρα ολάκαυρη σί δυό τους. Έκείνος τήν κύτταξε στά μάτια μ' αὐτή εἶχε καρφωμένα τά δικά της άπάνω μου, και τότε-τότε γελαστή και χαρούμενη γύριξε γιά μιá στιγμή και τόν κύτταξε κατάματα. Δέν έβγαλα ποτέ μου τέτοιο φεγγοβόλημα και μπροστά σεις σπίδες τών ματιών τους, χλώμιανα και θάμπωσα γιά μιá στιγμή. Έπειτα τής άρπαξε, τής έσφιξε δυνατά τó χέρι, τόφερε στά χείλια του και τó φίλησε πολλές-πολλές φορές.

— Τó θέλεις; τής εἶπε.
Έσκυψε αὐτή και μέ κύτταξε άλλη μιá φορά. Άνέβηκεν τά ρόδα στό μάγουλό της κι' άλλη μιá φορά άστραποβόλησαν τά μάτια της.

— Αὐτό θά εἶνε ó άρραβώνας μας. τής εἶπε.
Έπειτα μῆλκαν κ' οἱ δυό τους και μίλησαν δυό λόγια στόν άνθρωπο πού μās έβαλε εἰδω να φαντάζουμε. Αὐτός έμεινε εύχαριστημένος. Αὐτό τó πρωί σύντροφε σ' άποχαιρετῶ. Όσο συλλογιέμαι τó μικρό κοντυλένιο δακτυλάκι μέ τή ρόδινη άκροῦλα πού θά μέ φορέση αύριο, τόσο πέρνω περισσότερη φῶς κι' άστράφτω και λαμποκοπῶ. Ξέρεις τί θά πῇ νά μέ κάνουν έμένα μάρτυρα τής εύτυχίας μου; Ξέρεις τί θά πῇ νά τους δέσω άχώριστα μέσ' στά δίχτυα τής άγάπης; Έγώ ὅλο θά λαμποκοπῶ και θ' άστράφτω κι' ὅλο θά τους χαρίζω ένα γέλιο τó γέλιο τής χαρᾶς και τής εύτυχίας πού άρπαξα άπ' τά δυό πρόσωπά τους και τόγω κλείσει μέσα μου, και τó καθρεφτίζω και θά τó άντιφέγω αἰώνια όσο ζοῦν αὐτοί κ' ύστερ' αἶμα λείψουν σ' άλλους και σ' άλλους, ὡς τήν συντέλεια τών αἰώνων. γιάτῃ εἰμαι τó δακτυλίδι τής χαρᾶς, τοῦ γέλιου, και τής εύτυχίας!

— Μεγάλο λόγο, εἶπες σύντροφε, άποκριθήκε τó άλλο. Θάσαι καινούργιο φρεσκοτελεκημένο, φαίνεται, και σύντομα θά βγῆκες άπ' τά βάθαια τής γῆς. Λίγο θάζήσες στόν κόσμο και πρώτη φορά θά περάσης σέ δάχτυλο ανθρώπου και θ' άκούσης τά κρυφά και τά μυστικά πού φτάνουν άπ' τήν καρδιά ὡς τήν άκρη, γιά νά τά μάθουμε και μεῖς. Σήμερα μονάχα πρωτόειδες τó ζευγαράκι. Εἶνε τó πρώτο σου. Κ' εἰς πρωτάριχο εἶσαι. Ράτα με νά μάθης πόσα ζευγαράκια έσμιξα; Άπό δάχτυλο σέ δάχτυλο πέρασα φορές και φορές. Άκουσα χτύπους καρδιάς άμέτρητους. Μά τόν πελεκητή μας! Δέν γελοῦσαν και δέ χαροκοποῦσαν ὅλες. Προχθές μ' έβγαλε άπ' τó σινταράκι πούμενα, τελευταίο άπόμυνο, και μονάκριγο πιά, ή χρᾶμενη μέ τά τρία άνήλικα. Λαμποκόπησα κι' άστραποβόλησα στό ρόδινο δακτυλάκι της—πάνε χρόνια—φορεθήκα, δείχτηκα, κ' έφέγγισα. Άκουσα τó γέλιο, και τή χαρά, και τó σκίρτημα Πῆρα κ' εἰς φιλιá άμέτρητα μαζί μέ τó χεράκι πού στόλιζα. Ύστερα δούλευα κ' εἰς γόμας του, άγκάλιασα κορμάκια πού μόλις χαίρεθσαν τόν κόσμο, κι' άλλα, πού τόν άφιναν μόλις τόν άντίκρυσαν. Μέ φλόγισαν φιλιá, και μέ ράντισαν δάκρυα, μ' έσφίξαν χέρια έρωτάρικά, και «έρια τοῦ πόνου και τοῦ

σπαργαμού. Εἶδα κι' άκουσα κι' άρπαξα και πῆρα και τάκλεισα εἰδω μέσα μου, κι' ὥρες-ὥρες τά σκουπίζω, τ' άντιφεγγίζω ὅλα μέ τή σειρά τους.

Προχθές τó βράδυ... πεινούσαν εκεί μέσα, και τά παιδάκια κλαῖγαν και μιá καρδιά σπάρραζε. Έξαφνα τó χεράκι πού στόλιζα μιá φορά άνοιξε σιγά-σιγά τó σινταράκι, τó τράβηξε και μέ προσοχή μέ πῆρε και ξετύλιξε τó χαρτάκι πού μ' έφύλαγε.

Έτρεμε τó χέρι κ' έπειτα... χάθηκε. Τó νιώθω ακόμα άπάνω μου κι' εἰς εἰμαι πέτρα!

— Γ' αὐτό λοιπόν εἶσαι πιό θαμπό άπό μένα;
— Έτσι φαίνεται. Τώρα πῆγαινε, πέρασε στό δακτυλάκι. Μά μή ξεχνᾶς ὅπου κι' αν περνᾶς νά τους λές πῶς ὅλα τελειώνουν τίς περισσότερες φορές σ' ένα καυτερό και φλογερό δάκρυ! Άντίο σύντροφε!

N. Π.

• Η ΣΤΗΛΗ ΜΟΥ

Ό κ. Μάρκος Αἴγιος μου στέλνει δύο πεζά τραγούδια πού, ὁμολογῶ, μέ σκανδαλίσανε. «Πεζά Τραγούδια» —χιμ! εἶπαμε άλλοτε γι' αὐτά, κ' εύκαιρία δέν θά μās λείψη βέβαια νά τά ξαναποῦμε, γιάτῃ φαίνεται πολὺ νά σᾶς τραβᾶ τó εἶδος, κι' άφού εἶνε εἰσι, ἄς ἤσεται τουλάχιστον, προειδοποιημένοι γιά τίς δυσκολίες του. Μά τώρα μέ τόν φίλο τόν Αἴγιο, τί κάμνουμε, ὅπου αὐτά πού μοῦστεῖλε εἶνε τά καλλίτερά άπ' ὅσα εἶχω λάβει —τά άπολύτως καλλίτερα; άλλα ὅχι και άψογα. Ποιá τά λάθη τους; Ἰδού τα: [έποθετω ὅτι εἶχε άντίγραφο, και πρέπει ὅλοι σᾶς νά κρατᾶτε άντίγραφο τών ὅσων μου στέλνετε, γιάτῃ οὔτε προφθάνω, οὔτε μπορῶ νά έπιστρέφω χειρόγραφο, χωρίς δέ τά χειρόγραφα πρὸ ὀφθαλμῶν σας μπορεῖ κάποιος και νά μήν πολυκαταλαβαίνετε ὅλες τίς κρίσεις μου.] Λοιπόν γενικές παρατηρήσεις:

Ό κ. Α. λυμονεῖ κάπως ὅτι τó πεζό τραγούδι, ὅσο κι' αν λέγεται τραγούδι, δέν εἶχε τά φτερά τοῦ μέτρου πού —στά χέρια τεχνίτου πάντα —βοηθᾶ τήν άμεση επίκρουσι τοῦ μοτίβου, τó άγγιγμα τοῦ τόπου τών ἤλων εὐθὺς σχεδόν άπ' τήν άρχή. Ένα πεζό τραγούδι δέν μπορεῖ ν' άρχίξῃ μέ σχετλιαστική κλητική [«Ανυπνισμένε!»], πού μόλις κατά τó τέλος εἰρηγείται γιά τόν άκροατή, ή μ' ένα αἰφνιδιαστικό: «Η ζωή μου εἶνε λίγη» οὔτε στέκει σέ πεζό τραγούδι άπαρίθμησης, άποδεικτική, ευθεία παραίνεσις, και μάλιστα ὅλ' αὐτά μαζί. Λιγότερη, διόλου «λογική» στό πεζοτραγούδο αἰσθημα περισσότερο, άλλα κι' αὐτό συγκατατῆ, κατασταλαγμένο, ὅτι μένει μετά τó πρώτο έσπασμα... Εἰδὲ κ' εἰς παρατηρήσεις: Τό «δέν εἶνε παρὰ» εἶνε γαλλισμός πού μῆλκε μέν στήν χρῆσι, άλλα χτυπᾶ άσχημ' ακόμα σέ λογοτέχνημα τó «θά σοῦ πῇ πῶς πιότερο» εἶνε κακόχχο: οἱ τόνοι μποροῦν τέλος πάντων νά «παίρνουν άγγελικές κερένιες μορφές και λευκές φτερούγες» άλλ' ὅχι παῖ νά «χτυποῦν τήν πόρτα τών αὐτιῶν» της και νά «μπαίνουν μέσα!» Τέος, τó «Ένα γράμμα» θυμίζει, πολὺ τόν «Μοιραῖο» τοῦ Παπαντωνίου, λόγω βάρβατα τής ὁμοιότητος τοῦ θέματος. Άς τόν ξαναδιαβάσουμε λοιπόν:

«Τό πρώτο φίλι πού μου χάρις — τó πῆρνε τά χείλι τοῦ άλλου πού θάρθη».

Στό πρώτο της άγκάλιασμα έτρεξε ήδονικά τó κορμί τοῦ άλλου πού θάρθη.

Τά χείλι της πού κρυφομίλησαν στά πρώτα μου τριαντάφυλλα εἶπαν «εύχαριστῶ» σ' εκείνον πού θάρθη.

Μοῦλεγε «σ' αγαπῶ» — κι' ὁ λόγος της έφευγε μαζί μέ τά χελιδόνια τόπους και καιρούς σ' εκείνον πού θάρθη.

Μέ περιμένεν ὥρες κι' εἶχεν άγωνία γιά κείνον πού άργεῖ.

Οἱ δυό μας περπατούσαμε στό φεγγάρι — κι' οἱ ἡσίοι μας ἦταν τρεῖς...

Ω μελλοῦμενε, ὦ μοιραῖε — ξεκίνησες! Δέ θά χάσης ποτέ τó δρόμο! Άκούω τά βήματά σου άπάνω στά πεθαμένα βήματά μου. Εἶσαι στήν πόρτα, καθώς νάρθης.

Φεύγω — μέ τούτο τó τραγούδι, μιá ἡμέραν και σὺ θά τó πῇς.

Τούτο κ. Αἴγιο ὅχι άλλο ὅμως τραγούδι, σ' εὐθυμότερον και ὀλιγώτερον κουρασμένο τόνον, σοῦ εύχομαι νά πῇς.

Ένας φίλος αγαπᾶ τρελλά τά πνευματικά του κουτσουβελά! Και νάταν μόνο αὐτό... Έχει πάρει λαχανιάζοντας άπό πίσω και θέλει, ντε και καλά, νά κοτακτῇση άπόσας τήν δόξα... τής δημοσιότητος! Εἶνε λοιπόν τόσο βέβαιος ὅτι εἶχε πολλήν σχέση μέ τήν πραγματική δόξα ή δημοσιότης; Τί νά τοῦ πῶ... Έγώ θά τοῦ δημοσιέω ὅτι μοῦ έστειλε κι' ὅπως τó έστειλε (μέ τήν ύπογραφή του φαρδιά-πλατειά και καλλιγραφημένη!), άλλ' εἶχω τόσην πεποίθησιν ὅτι έπειτ' άπό χρόνια θά ντρέπεται γιάτῃ ὑπάρχει ή ύπογραφή του κάτω άπό ένα τέτοιο γρα-

πτό, ὥστε... Έπειτα, αν εἶνε άδελφέ, νά μέ θυμᾶται γιά νά μέ βλαστημᾶ, κάλιο νά μέ ξεχάση, δυσχερεστοῦμενος έστω σήμερα διότι δέν εἰδημοσίεωσα τó κατὰ τήν γνώμην του άριστοῦργημα, άλλ' ὅχι μένεα πνέων αύριο εἰδημοσίεωσα τó και κατὰ τήν γνώμην τοῦ ἰδίου και κατὰ τήν γνώμην ὅλων τών άλλων έκτρωμά του.

Μά τί κ. Βαλ.; Καρποφάγος άνθρωπος εἶσις, δηλαδή ἡμερος, καλόθυμος, πολιτισμένος μέχρις άπορίας τών κυνοδόγων σας, και νά μήν παίρνετε άπ' άστεῖα! Έπειτα γιάτῃ δέν παραδέχεσθε ὅτι μπορεῖ κανεῖς νά εἶνε κρεωφάγος, νά εἶνε αλιτίστος, νά εἶνε βάρβαρος, και νά μή μετανοῇ διότι εἶνε ὅλ' αὐτά.

Άκου λέει, αν «δημοσιέω» σατιρικά! Δημοσιέω και παραδημοσιέω κ. Πατρ., αλλά! δέν βρίσκω τής προκοπῆς.

Μά κ. Παναγ., άφού ὁ ἴδιος χαρακτηρίζεις ὡς «σαχλαμάρα» τó στιχούργημα σου μ' ὅλην τήν άγάπη πού τοῦ εἶχεις, πῶς θέλεις νά τó χαρακτηρίσω εἰς νά νά μή σέ προσβάλω, και πῶς φαντάζεσαι ὅτι δέν εἶμαι καταδικασμένος σαχλαμάρα νά γράφω κ' εἰς κρίνοντας σαχλαμάρα; Θαρρεῖς ὅτι τó κάθε τι μπορεῖ νά στηρίξῃ κρίσιν;

Ό κ. Ίωαν., έπιμένει νά μέ πείσῃ ὅτι κάτι πού, σαν τó Κοράνιον, έγράφη στήν άραβική, μεταφράζεται καλλίτερα άπ' τήν τουρκική, δηλαδή άπό μετάφρασιν, παρὰ άπ' τó πρωτότυπον! Όλα γίνονται μπορεῖ κι' αὐτό. Τό μόνο πού δέν ὑπάρχει πιθανόντης νά γίνη, εἶνε νά πεισθῶ εἰς περί αὐτοῦ ὥστε ματαίως ὁ κ. Ίωαν. θά έπέμενε...

Αν δέν ἦταν τόσο περιορισμένος ὁ χῶρος μου, θά σᾶς εἰδιάβαζα μέρος άπ' τήν αυτοκριτική πού μοῦ έστειλεν ὁ κ. Λυκ., γιά τά ποιήματά του! θά βλέπατε ὅτι βάζει πολλούς τόνους αὐστηρότητος πάνω στήν κριτική τήν ἰδική μου. Κ' εκείνο πού εἶχε πιό πολλή σημασία, εἶνε ὅτι, κρίνοντας τά στιχουργήματά του, ακόμα και τά πιό άψογα, ὡς γυνὴν άπ' τó άπροσδιόριστο γού πού θά έκαμνε ποιήσεις θέτει τó ερώτημα: «Μήπως αὐτό λείπει γιάτῃ ποτέ μου ὡς τώρα δέν άπόχτησα μιá πίστι;» Πῶ — πῶ! Φοβερό πρόβλημα...

Γιά νά μή δημοσιευθοῦν ὅλες οἱ «Χωριάτικες ιστορίες» σου, κ. Νταν., θά πῇ ὅτι, δέν έκρίθησαν ὅλες δημοσιεύσιμες. Στείλε μου λοιπόν άλλες — μά άκου: νά εἶνε ὅχι μόνο γνήσιες «χωριάτικες» και παρμένες φωνογραφικά ὅπως τίς άκούς, παρὰ και γουστόζικες...

«Παροιμίες» και «μοιρολόγια» μανιάντικα ὅχι κ. Κετ. Πρωτότυπα μᾶλλον. Και μήν άμφιβάλῃς ὅτι θά σέ προσέχω, μέ τó μεγαλύτερον ενδιαφέρον.

Θά ἤθελα καταβατά κ. Χαρ. γιά ν' άναπτύξω αὐτό πού ζητάς, Άρχέσου πρὸς τó παρὸν στό άπόφθεγμα τοῦ Αἰσώπου δὲ Βλινσι ὅτι «τὴν άγάπην ή γνώσιν τὴν γεννᾶ. κι' ὅσο βαθύτα εἶνε ή γνώσιν τόσο μεγαλύτερη γίνονται ή άγάπην».

Ἰδού, κ. Γερασ., τί σχετικό εἶχε γράψῃ ὁ Ροῦδης εἰδω και πηνήντα χρόνια:

«Ό μὴ διχασμός τής προσοχῆς μεταξύ τής ἰδέας και τών ὀλικῶν τής παραστάσεως αὐτῆς μέσαν εἶνε στοιχειώδης ὁρος πάσης καλλιτεχνίας. Τοῦ αγαθοῦ αὐλητοῦ άκούεται μόνον τó μέλος και σὺντ συγκρόνως τó φύσημα και ὁ κροταλισμός τών δακτύλων» ὁ δέ καλὸς ζωγράφος έκλύει τόν ὀφθαλμόν εἰς μόνον τó εἰκονιζόμενον άντικείμενον και οὐδόλως εἰς τó κιννάβαρι, τήν ὥχραν, τόν κρόκον και τήν λοιπὴν προμήθειαν τοῦ χρωματοπωλείου. Ὁκτω και τήν λεκτικὸν ένδυμα τής ἰδέας πρέπει νά εἶναι τήν έντελῇ διαφάνειαν ή μᾶλλον άφάνειαν τών ὀνομασθέντων «αερούφάντων» χιτώνων εκείνων τής Κέας.

ΜΙΛΛΕ—Η καθαρίστρια.

ΜΙΛΛΕ—Μάθημα πλεκτικής.

Η ΚΙΘΑΡΑ

Τὸ σπιτάκι ἦταν χαριτωμένο, ἀπλοῖκό, χαρούμενο καὶ καλοπρόδεκτο· μὲ τὸν αὐλοῦχο σκεπασμένο δολοῦτα ἀπ' τοὺς κλώνους τῆς γιασεμιάς ποῦχε σκαρφαλώσει μὲ τὴν πλακόστρωτη μικρὴν αὐλὴ του, καὶ τὴ μαχαρμένα σκάλα σκεπασμένης μὲ τὴν κληματαριὰ. Γλάστρες ἀπὸ ὄδω· γλάστρες ἀπὸ κεῖ μὲ λογιῆς λογιῆς μυρσινὰς, σκαλισμένες, ποτισμένες, κλαδεμένες, ἔδειχναν δεῖ, ἀγαπητὸ χεῖρ καὶ καλοπροαίρετος νοῦς, τὰ συνεριζότανε, τ' ἀγαποῦσε· τὰ φροντίζε!

Ἀπάνω τὸ μακρὸ γαγιάτι κι' ἡ τζαμωτὴ γαλερία· καὶ στὴ γυμνίᾳ οἱ καμαροῦλες, προσηλιακέ, φωτερές, ἀνοιχτοκαρδές σὲ προσκαλοῦσαν—Ἐλα νὰ καθήσῃς ἐδῶ μέσα, δὴ βοῆς ἀνάπαυση, γαλήνη δὴ θέλεις, ἀέρα νοικοκυροσύνης κι' ἐκεῖνο τὸ κατὶ πού σου φέρνει θύμηση σπιτιοῦ· τὸ οἰκογενειακὸ χάδι ἕνα τίποτα, κατὶ ἀνέκωτο· κι' ὅμως τόσο πραγματικὸ· μὴ παρηγοριὰ ἀληθινή, γιὰ κάθε ξενιτεμένο!

— Νάνην· ἡ τελευταία καμαροῦλα ἀπάνω στὴν αὐλὴ εἶνε λεύτερη—εἶπ' ὁ φίλος μου πού μ' ἔφερε ὡς ἐκεῖ. Παλιὸς νοικάρης κι' αὐτὸς τῆς κυρ' Ἀννιάς τοῦ Τρανῆ, χήρας, ντόπιας Ἀθηναίως, πού δὲν εἶχε ἄλλο στὸν κόσμο παρὰ τὸ ξερὸ κορμί καὶ τὴ θηγατέρα τῆς τῆς Σοφουλᾶ σαραντάρη γεροντοκόρη λίγο λαβὴ, λίγο παλαβὴ, λίγο παράταξη, καθὼς λέγουν οἱ γειτόνοι.

— Δὲ βλέπει κανένα· μοῦ λέγει ὁ φίλος μου, καθένας μὲ τὴν λῶσα του· ὅλοι μας ἔχουμε· ἔχει κι' αὐτὴ τὴ δική της. Ἀρρεβωνιάστηκε μὴ φορὰ τώρα καὶ δεκαπέντε χρόνια· μὴ καποιο καλὸ παιδί, δουλعتάρη, γλυκομίλητο καὶ τραγουδιστὴ. Γινόντουσαν τ' ἀρρεβωνιάματα ἐκεῖ ἀπάνω στὴ μεγάλη κάμαρα μὲ χαρὲς καὶ μὲ γλέντια κι' ὁ καλὸς εἶχε ἀπαίσει τὴν κιθάρα τῆς Σοφουλᾶς καὶ δόσ' του τραγοῦδι καὶ δόσ' τοῦ ἀκομπανισμένου γλυκίστατο καὶ Ναπολιτανικοῦ, κι' Ἰσπανικοῦ, καὶ ἡχηρὸ καὶ βουβρὸ μὲ σουρντίνα, πού λιγνόνταν νὰ τὸν ἀκούῃ ἄνθρωπος. Καὶ δόσ' του σουρβότος, Ριγκολέτο... «Ὅλα τὰ μάτια, μάτια εἶνε, μὰ εἶνε καὶ κατὶ μάτια...» κι' ἡ Σοφουλᾶ λιγμένη πιά κι' εὐτυχισμένη νὰ τὸν ἀκούῃ καὶ νὰ τὸν κυτᾷ καὶ νὰ κρέμεται ἀπ' τὸ στόμα του... ὡς πού μὴ στιγμὴ—χτυποῦσαν λέει δώδεκα μεσάνυχτα στὴ Μητρόπολιν—τὸ βλέπουσαν ἔξωφρα τὸ παιδί, νὰ κλείνῃ τὰ μάτια, νὰ πέφτῃ ἡ κιθάρα ἀπ' τὰ γόνατα, νὰ γέρνῃ τὸ κεφάλι, καὶ νὰ κρεμᾷ τὰ δύο χεῖρα... Χτυποῦσαν δώδεκα στὴ Μητρόπολιν. Τὸ δικό του τὸ ρολοὶ σταμάτησε. Γιατί; πῶς; Μὴν τὰ ρωτᾷς. Τὰκ· τὰκ. Τὰκ· τὰκ, δούλεψε τριάντα χρόνια. Ἐξαφνὰ σκόπ! Τρέχα γύρωσε τὸ γιατί!...

Ἡ Σοφουλᾶ λοιπὸν ἔχει γίγνη λῶσα τώρα. Δὲ θέλῃς νὰ πάρῃ κανέναν ἄλλο. Δὲν πειράζει ὅμως καὶ δὲν βλέφατε κανένα. Βοηθαίει τὴν μάνα της, σκουπίζει, συγγράει μαγειρεύει, δὴ σὸ κάνει καὶ τὴν κάμαρα. Κάτι παρᾶνε μορεῖ ν' ἀκούσης καὶ νὰ ἰδῇς. Διὸς τῆς λογαριασμός!

— Νοίκιασε το· τὸ καλὸ πού σου θέλω. Προσῆλμο, χαρούμενο, ἀνοιχτοκαρδὸ καμαράκι... Νοίκιασε το!...

Τὸ νοίκιασε λοιπὸν!

Τρελλοὶ καὶ παλαβοὶ εἶνε ὅλοι οἱ ἄλλοι κι' ὁ φίλος μου μάλιστα. Φρονιμώτερο ἄνθρωπο, εὐγενικότερο καὶ λεπτότερο ἀπ' τὴ Σοφουλᾶ δὲν εἶδα. Ἦμουν ὁ εὐτυχέστερος τῶν ξενιτεμένων, μὲ τίς καλόκαρδες διὰ γυναικοῦλες γεμάτες περιποίηση καὶ εὐγένεια. Μὲ τὴ γιασεμιά, τὴν κληματαριὰ, τὰ βασιλικὰ καὶ τὰ μυρσινὰς ὀλόγουρά μου· καὶ μὲ τὸν ἀέρα τέλος πάντων ἐκεῖνο τὸ κατὶ τὸ ἀνέκωτο· πού σοῦ λέει—ἔλα ξενιτεμένο· ἐδῶ μοιάζει μὲ τὸ σπιτικό σου!

— Ἄν δῆς τίποτε παιδάκι μου, μὴ μιλήσῃς· μοῦ εἶπε κι' ἡ ἰδία ἡ μάνα της μὴ βραδυνὰ πού μὲ καληνυχτίζει. Ἡ Σοφουλᾶ μου... ἡ Σοφουλᾶ μου κάνει κατὶ παρᾶνε...

— Ὅσο ἀπ' τὴ Σοφουλᾶ, μοῦ φαίνεται πῶς εἰσάστε ὅλοι οἱ ἄλλοι τρελλοὶ: κι' οἱ γειτόνοι, καὶ σὺ, Κυρ' Ἀννίω, κι' ὁ φίλος μου ἀκόμα!

— Μὴ μιλήσῃς παιδάκι μου... μὴ μιλήσῃς...

Λοιπὸν μὴ βραδυνὰ σκοτεινισμένη ὅπως καθόμουν στὸ παράθυρο τῆς τζαμαρίας, παίρνουν τὸ εὐσηδιασμα τὸν μυρσινικὸν, βλέπω σιγὰ-σιγὰ νὰ μὲ κυνοῦν, μὲ περσιπάρη σιγὰ καὶ μὴ ἕνα κεῖρ στὸ χεῖρ ἡ Σοφουλᾶ! Μ' ἔπιασε ἀπ' τὸ χεῖρ καὶ τραβώντας μοῦ λέει.— Πάμε... πάμε ν' ἀκούσης καὶ σὺ! Χωρὶς νὰ θέλω σηκώθηκα· ἀνοίξε σιγὰ σιγὰ τὴν πόρτα τῆς καμαροῦλας της, ἔβλεπε τὸ κεῖρ στὸ κορμὸ, γονάτισε, σταύρωσε τὰ χεῖρα καὶ καὶ τὰ μάτια ψηλά καρφωμένα κάπου, ἀρχίζε ἕνα εἶδος προσευχῆς μυρσινιακῆς. Στὴν ἀρχὴ δὲν κατὰλαβα γιατί δὲν κοίταζε στὰ εἰκονίσματα, ἔπειτα, στὴν πρὶ σκιερὴ γωνία τῆς κάμαρης ξεχώρισα κρεμασμένη ψηλά, καὶ μὲ τίς χορδὲς σπαρμένες, σκονισμένη, ἀσχισμένη, ἀπείραστη χρόνια, μὲ μὴ

ξεθωριασμένη μαβιά κορδέλλα στὸ λαϊμό, καὶ μὲ τὸ μακρὸ κορδόνι νὰ κρέμεται χαλαρωμένο, μὴ Κιθάρα!

Ἡ προσευχὴ, ἐξακολουθοῦσε πρὸ ζωορῆς, ἐπίμονη τὰ δύο χεῖρα ξεσταυρωθῆκαν· καὶ μὲ κινήματα βίαια, ἀπότομα, ἱεροῦς ἀπελπιστικῆς, ἀνοιχτὰ σὰ νὰ ζητοῦσαν κατὶ ν' ἀγκαλιάσουν στὸ κενὸ ἔεν-τώθηκαν πρὸς τὴν κιθάρα, Ἐπειτα σιγὰ-σιγὰ τὸ πρόσωπό της ἀρχισε νὰ πέρνῃ μίαν ἐκφρασίν ἄλλη, ὅλος διόλου παράξενη σὰν νὰ μὴ ἔβλεπε πιά στὸν κόσμο τοῦτον. Ἐνα ἀγγελικὸ χαμόγελο ἀνθίσε στὰ χεῖλια της· τὰ μάτια της μισόκλεισαν σὲ λίγισμα καὶ ἐκφραση καὶ καθρέφτισμα οὐρανίως γαλήνης...

Ἐξαφνὰ ἀπ' τὴν Μητρόπολιν, ἕνας-ἕνας, οὐθιμὸς ἰσοχρόνος, μονότονος καὶ μελαγχολικὸς ἀκούστηκαν νὰ σημαίνουν οἱ δώδεκα ἡχοὶ τοῦ ρολοιοῦ, ἐνῶ ταυτοχρόνα τὸ πρόσωπο τῆς Σοφουλᾶς μὲ τὴ μεγαλύτερη μυρσινιακὴ ἐκστασιζομένη-ζωντας τὴν κιθάρα μὸς ἔλεγε:

— Τὴν ἀκούς;... Πέμου τὴν ἀκούς; «Ὅλα τὰ μάτια μάτια εἶνε...» καὶ ἕνα τραγουδάκι χαμηλόφωνο, μολὶς ἀκούμενο ἀπ' τὰ χεῖλη της—σὰν νὰ μὴ τόλεγε αὐτὴ, ἀλλὰ φωνὴ ἄλλη ὑπερνοῦς—ἀντήχησε μέσα στοὺς τέσσερες τοίχους τῆς καμαροῦλας.

— Μὰ τὴν κιθάρα... τὴν κιθάρα τὴν ἀκούς;... ἔπιμενε νὰ μοῦ λέει... Διὰβόλε! Ὁμοιωτὸν δεῖ μοῦ φάνηκε σὰν νὰ τὴν ἀκούσα κι' ἐγώ.

A5

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΑΛΗΤΗ

I

Δική μου εἶν' ὅλη ἡ γῆς! Περνῶ καὶ πάω σπογγίζε τὸν ἄγρον, καὶ χελιδόνι πού τὰ πτερά σ' ἀποδίδει ἀπλόων· περνῶ καὶ δίχως ἔγνωια τραγουδάω.

Στὸν κάμπο, στὴν ἐρημί, σὸ πεζοδρόμι· ποῖός κλαίει καὶ ποῖός πονεῖ! Στὴ γῆ ἔδω κάτ' παντοῦ δὲ οἱ δρόμοι βγάζουν πρὸς τὴ Ρώμην, τὴ Ρώμην ποῖός νὰ τόπῃ; τοῦ θανάτου!

Τοῦ κάμπου ὅλα μὲ ξέρονται τὰ ζούδια κι' οἱ ρεματίες γιὰ μὴ μνημονοῦνται· καὶ ὡς γνώρισμα παντοῦ τ' ἀρχολοιούδια, τὸ διαβὰ μου γλυκὰ καλὴνυχτοῦν.

Κι' ἀκούω συχνὰ στὴν νύχτα, τὰ θλιμμένα τῶν λουλουδιῶν παράνοια· τὴ θεὰ τῶν ἄστρον π' ἀγρυπνᾷ μελωδία καὶ τῆς σιγῆς τὰ βήματα σβημένα.

Στὴ νύχτα τὴ βαθεῖα καθὼς προβαίνει· φωνές, κρυφισήματα τ' ἀπειροῦ, τ' ἀνάλατρο φτεροπλάσμα τοῦ δειλίου πάνω ἀπ' τὴν πολιτεία τὴν κοιμισμένη.

Τὸν ὕπνο μου ἐνοιάζει τῆς γῆς κρῖνο κι' οἱ γρόλλιοι-ὀλονυχτὲς μὲ πανοῦρζον· καὶ τ' ὄρθον ἀπανώδ' μου ὡς κνυστίζουν τὰ φλάμπουρα, κραοὶ τὴν ὁρῶσιν πίνα.

Πρῶτος τὴν θείαν αἰγούλια σὰν προβαίνει ἐγκάρδιω χωριεῖς, κι' αὐτὴ μοῦ κάνει πορφύρα τὰ κορβίλια μου, καὶ βάνει στεφάνι ἀπ' ὅλα ρόδα στὸ κεφάλι.

Δική μου εἶν' ὅλη ἡ γῆς! Τοῦ βράχου ἡ σκότη, τοῦ δέντρον μὴ κορυφαία δον καὶ νᾶνε, μοῦ φτάνει νὰ γεμῇ θερμὸ ἕνα σπῆ· πού οἱ νόμοι σὰς ἀνθρώποι δὲν χτυπᾷνε!

Δὲν φτάνει ἐδῶ τοῦ κόσμου ἡ μαύρη ἀντάρα τὸ μῦθος, τοῦ φαρμάκου τὸν νὰ χυγῇ· γλυκεῖα τὸν οὐρανὸν φωτολατῆρα κι' ὀλοῦνς βιβλικὴ τᾶντὸν γαλήνη!

II

Δὲν γνώρισα ποτέ μου τὸν πατέρα τὸ χάδι τῆς σπογγῆς, θεομῆ μ' ἀγκάλῃ, μ' ἀνησυχία δὲν ἤξευε μὴ ματῆρα νὰ σκύνῃ στὸ δικό μου προσκεφάλι.

Κ' ἕνας μονάχ' ὁ πόνοσ μου τὸ δειλὸ κάπου μέσ' στὴν ἐρημί καθὼς διαβαῖνω τὸ ἐργασιαστὸ ὡς φτάνει κουρασμένο καὶ μπαίνει στὴν καλύβας τὸν τὴ πόλιν.

Ξανοίγω τὴ γοργούλα τὸν πού γέρνει καὶ τὸ φίλι καὶ τὸ καλοπεριερίζει καὶ βιαστικὰ στὸ δειπνὸν τὸν τὸ σέβει καὶ ἡ σούπα τὸν ἡ λιτὴ στὴν ταβλ' ἀχνίζει.

Καὶ τότες δάχρυα μουρξόχοντα στὰ μάτια καὶ πάω σὰ μνηστικός καὶ στεναζώ· Σπογγὴ μ' ἀπελπίσας φρεχτὴ σὲ κράω! Καλύβα δὲ σ' ἀλλάζω μὲ παλᾶτα!

ΠΑΤΑΟΣ ΚΡΙΝΑΙΟΣ (ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ)

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

Η ΜΠΑΛΛΑΝΤΑ ΤΗΣ ΜΙΚΡΗΣ ΑΡΡΑΒΟΝΙΑΣΤΙΚΙΑΣ

Χαρισμένη σ' Ἐκείνη, πού ἦταν γιὰ μένα κάποτε ἡ μικρὴ Ἀρραβωνιαστικιά.

1

Ἀκουμπισμένη στὸ παράθυρο, σὰν τοῦ παλιοῦ καιροῦ κοντέσσα, προσμένω νᾶρθῃ ὁ ἀγαπημένος μου στὴ βραδυνὴν οὐμὴν μέσα

Βέβαια, δὲν εἶνε βασιλόπουλο πού θὰ σκοτώσῃ τὸν Ἀράπη. Κι' ὅμως, γιὰ μένα ἀνθεῖ σὰ στήθε τοῦ σὰ ρόδο φλογερὸ, ἡ ἀγάπη.

Προσμένω νᾶρθῃ ὁ ἀγαπημένος μου, ἀπ' τῆς χρυσῆς αὐγῆς τὰ μέρη, καβάλλα στ' ἄλλοιο τὸ πόθου μου καὶ μαγυρολόγησά με στὸ χεῖρ.

2

Θὰ ξεπεζένην ὁ ἀγαπημένος μου στοῦ ἐρημικοῦ σπιτιοῦ τὴν πόρτα. Τόσον καιρὸ ἦμουνα μονάχη μου, πού τὴν ἐπνίξαν τᾶγχα χόρτα.

Ἀπ' τὰ βαρεῖα τοῦ ἀντρέικια βήματα δὴ τρίζουνε τὰ σκαλοπάτια. Θάνε σκοτάδι, μὰ δὴ λάμπουνε, ἄστρα χρυσά, τὰ δύο τὸν μάτια.

Κι' ἐμένα, πού ἀπ' τὸν ἀγιο πόθο μου δὴ τρέμω σὰν ἱτιάς κλωνία, ἀπόψε θάρρη ὁ ἀγαπημένος μου στὴν ἀγκαλιά του νὰ μὲ πάρῃ.

3

Σὲ καρτεροῦσα, ἀγαπημένε μου, μὲ τὸν κερὸ καμῶ καμῶ τῆς θλίψης. Ἡθελ' χωρὶς ἐσένα ἡ Ἀνοῖξη, κι' ἔλεα, γιὰ πάντα θὰ μοῦ λείψῃς.

Τᾶνθ πού μάζευα γιὰ σέβανε καὶ γέμιστα τὴν κάμαρά μου, σὰν ἱσίου ὀνειρὸν ἐφυλλορρόσαν, προτοῦ στολίσουν τὴ χαρὰ μου.

Κι' ἔλεα: Σάν ἔρθει ὁ ἀγαπημένος μου θὰ βρῇ κλεισά, κι' ἐγὼ δὴ λείπω. Θάμει νεκρὴ. Μάτῃ τὴ σάρκα μου, ῥόδα θανθίζουσε στὸν κῆπο.

4

Τὰ ἡσυκα βράδια, πού ἡ πανσέληνος, τριγύρω ἀσπῆς τὴν πλάση, μὲ τοῦ ἐρχομοῦ σου ἔρπασα τῶνερο, πού ἡ φαντασία μου τόχε πλάσει.

Μέσα στὸν κῆπο μὲ μεθοῦσας, σὰν ἡχοὶ ἀπὸ βιολιά, τ' ἀφθόνα. Γιορμάτες μέρα, οἱ ἀνοικεῖσες πνοὲς ριγοῦσανε στὰ κλώνια.

Κῆταν γεμάτη, ἀγαπημένε μου, ὅλη ἡ βραδιά ἀπὸ τὴν πνοή σου· τόσο, πού νόμιμα πῶς μέκαγε, στὰ πόρτα μου χεῖλη, τὸ φίλ σου.

5

Ἦμουν θλιμμένη, ἀγαπημένε μου, κι' οὐδὲ ἡ ὀπάλλινη σελήνη, μὲ τᾶργυρά τῆς, μπόρος, δάχτυλα, τὸν πόνο μου νὰ μοῦ ἀπαλύνῃ.

Ἦμουν θλιμμένη, ἀγαπημένε μου, Καί, τὸνομά σου ψιθυρίζοντας, ῥόδα σκορποῦσα στὸν ἀγέρα.

Ἦμουν θλιμμένη, ἀγαπημένε μου, κῆσσανα τόσο μακριὰ μου... Κι' οὐδὲ ἦταν τρῶπος νᾶρθῃ πλάι μου νὰ μοῦ φιλήσῃς τὰ δάκρυά μου.

6

Μὲς στὴν καρδιά μου, τὸ φθινόπωρο, —μὲ μίαν βουβὴν ἀνατριχίλα— τὸν ἀνοικεῖσας ὀνειρὸν μου εἶχε σκορπίσει ὠχρὰ τὰ φύλλα.

Κῆμουνα σὰν ἱτιά πού ἀπόμεινε, μονάχη κέρμη, σέβαν ὄγχο. Καὶ τῆς ζωῆς μου τότε λῶγιατα βαρὺ, πολὺ βαρὺ τὸ μῶχο.

Μὰ σὺ ἤρθες πάλι, ἀγαπημένε μου, μᾶσπα λουλούδια στὰ παλᾶτα μου. Κῆβρα τὴν ἀνοῖξη, πού γύρευα, μὲς στὴν πλατεῖα τὴν ἀγκάλια σου.

Γ. ΤΣΟΛΙΑ

ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΜΕΛΟΔΡΑΜΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Τὸ θέατρον εἶχε σιγῇσι εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπὸ αἰῶνων. Αἱ βαρβαρικά εἰσβολὰ εἶχον καταπνίξει πᾶσαν καλλιτεχνικὴν ἐκδήλωσιν, ἐκεῖ δὲ ὅπου ἐδίδασκον ἄλλοτε αἱ τραγωδία τοῦ Σοφοκλέους καὶ τοῦ Εὐριπίδου ἠκούετο ἡ φωνὴ τοῦ χόντζα. Ἀλλ' ἄμεσως μετὰ τὴν ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν καὶ ὡς μετεφέρθη ἡ πρωτεύουσα ἐκ Ναυπλίου εἰς Ἀθήνας, ὁ Σκαντζόπουλος ὕψωσε τὸ πρῶτον θέατρον ἀπὸ σκιδας, ἀνευ στέγης, ἐκεῖ ὅπου εὐρίσκειται σήμερον τὸ κατάστημα τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς. Εἰς αὐτὸ ἀνεβιβάσθη τὸ πρῶτον δράμα ἱταλῶ ποιητῶν ὁ «Μάρκος Μπότσαρης». Τὸ θέατρον τοῦτο ἦτο διρηγμένον εἰς τὴν σκηνήν, τὴν πλατείαν καὶ τὰ θεαρεῖα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ βασιλικὸν ἀπομονωμένον καὶ ὑψηλότερον τῶν ἄλλων ὠμοῖαζε μὲ περισσευεῖα.

Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὸ μελόδραμα ἦτο ἀγνωστον εἰς τὴν νέαν πρωτεύουσάν, κατὰ δὲ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1837 ἐπαίχθη τὸ πρῶτον τοιοῦτον ὑπὸ Ἱταλικῷ θιάσῳ. Πρὸς τοῦτο ἰδρυθὴ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο νέον δεύτερον θέατρον ὑπὸ Ἱταλοῦ θιάσου διὰ τοῦ Μέλῃ καλουμένου, ὅστις ἔφερεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν πρῶτον Ἱταλικὸν μελοδραμικὸν θιάσον.

Τὸ θέατρον αὐτὸ ἦτο ξύλινον ἐπίσης, ὅπως τὸ πρῶτον, ἀλλ' ἔστυγασμένον καὶ εὐρισκόμενον μετὰ τῆς πλατείας τοῦ ἱεροῦ λόγου καὶ τῆς ὁδοῦ Αἰόλου, ἥτις τότε ἦτο σχεδὸν ἀνοικοδόμητος. Τοῦτο ἦτο πολὺ τελειότερον τοῦ θεάτρο τοῦ Σκαντζόπουλου καὶ, ἀν πιστεύῃ κανεὶς τὰς τότε περιγραφάς, δὲν διέφερε τῶν λοιπῶν θεάτρον τῆς Εὐρώπης. Ἡ τότε ἐκδιδομένη ἐφημερίς ὁ «Ἐλληνικὸς Ταχυδρόμος» διδὲν τὴν εἰκόνα αὐτοῦ καὶ ἐπιλέγει: «Τίποτα δὲν λείπει εἰς αὐτὸ, ἀπ' ὅσα καθίστασι τὰ μεγαλεῖα τῶν Παρισίων καὶ τῆς Ἱταλίας θέατρα, ὁρχήστρα, ἐπεδαφίους αἰθούσας (παρτερ), στοαί, δωμάτια, ἀμφιθέατρον, τὰ πάντα, ὡς εἰς τὰ λοιτὰ θέατρα τῆς Εὐρώπης. Πράγμα τὸ ὅποιον ἐπέσπερον ὑπὲρ τοῦ ἀρχηγῆς τῆς θεατρικῆς συνειδήσεως (Βιδισσοῦ), τοῦς ἐπαίνοις τοῦ κοινῶ καὶ ἐφελικουσε τὴν συρροήν αὐτοῦ εἰς τὰς παραστάσεις τούτων».

Πραγματικῶς τὸ θέατρον αὐτὸ ἦτο σπουδαίον· κανονικὰ τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν αἱ Ἀθήναι μόλις ἤρχισαν οἰκοδομοῦμαι ἐπὶ τῶν εἰρησιῶν, τὰ ὅποια ἔσταντο ὁ δεκάτης πόλεμος. Ὅταν ἐφθασεν εἰς Ἀθήνας ὁ Ὀθων καὶ ἡ ἀντιβασιλεία δὲν εἶχον ἀπομείνει παρὰ ἑκατὸν πενήκοντα μόνον μικρὰ οἰκίαι· οἱ δρόμοι εἶχον καλυφθῇ ὑπὸ τῶν ἐρειπίων καὶ ἀμαζὶ δὲν ἴδοντο νὰ κυκλοφοροῦν. Εἰς τὰς μικρὰς αὐτὰς κατωκίας ἐγκατερίσθησαν αἱ ἀρχαὶ καὶ οἱ ἀκολουθήσαντες τὴν αὐτὴν πλῆθος τοῦ θεάτρον. «Ἐνῶν, Ἐλλήνες, στρατιωτικῶν, ἐμπορῶν, χωρικοῦ, λέγουσι οἱ γροντογράφοι τῆς ἐποχῆς εἶχον συρροὴν ἐκεῖ. Μεταξὺ αὐτῶν ἦσαν καὶ Ὀθωμανοί, καὶ εἰς ὅλων τῶν τάξεων καὶ ἡ κοινὴ αὐτὴ εἰς οὐδὲν ἄλλο μέρος τοῦ κόσμου ἴδοντο νὰ παρουσιασθῇ. Ἡ ὀρχήστρα ἤρχισε νὰ ἐκτελῇ τὴν μουσικὴν συμφωνίαν, ἥτις προσεμήνη τὴν ἐναρξιν τῆς θεατρικῆς παραστάσεως».

Ἡ προκαταρκτικὴ συμφωνία ἐτελείετο τέλος πάντων καὶ τὸ παρατέτασμα ὑψώθη. Τὸ πλῆθος ὁμοφώνως ἐξέφερεν ἐλαφρὰν τινα φωνὴν εὐχαριστήσεως καὶ ἔστρεψαν ἀπάντες τὰ πρόσωπα τὸν πρὸς τὴν σκηνήν· πρῶτον εἶδον σκύλον τινὰ διαβαίνοντα ἡσύχως ἐκ τοῦ δεξιῦ εἰς τὸ ἀριστερὸν αὐτῆς μέρους. Τινες ἐκ τῶν θεατῶν ἐνοήσαν κατ' ἀρχὰς δεῖ καὶ ὁ σκύλος ἀπετελεῖ μέλος τοῦ θιάσου, ἀλλ' ἀκούσαντες μετ' ὀλίγον τὸν γέλωτα τῶν λοιπῶν ἠνώνισαν τὸ γέλοισιν τοῦ πράγματος καὶ ἤρχισαν καὶ αὐτοὶ νὰ γελοῦσι μετὰ τὴν διάρκειαν τοῦ σκύλου ἐφάνη ὁ ὑπερέτης τοῦ κώμης· Ἀλλ' αὐτὸς ἀλλὰ μόλις ἤνοιξε τὸ στόμα του διὰ νὰ ψάλῃ, ὁ διὰβας σκύλος ἤρχισε γαυγίζων εἰς τὸ βάθος τοῦ θεάτρον, θέλων νὰ φανταίται νὰ κρατῇ τὴν συμφωνίαν τοῦ ὑπερέτου τοῦ Ἀλματρίβι.

Ἡ ἐπέμβασις τοῦ σκύλου εἰς τὴν παραστάσιν ἦτο τὸ μόνον συμβᾶν παροχρόνον, διότι κατὰ τὴν ἑλὴν παραστάσιν διεξήχθη ἐν τάξει καὶ κατενέουσαις τὸ κοινόν. Ἐτοίμια πρῶτη φωνὴ οἱ Ἀθηναῖοι ἤκουσαν μελόδραμα, ἠγάπησαν δὲ τόσον αὐτὸ, ὥστε κατὰ νὰ μετετεῖα ἔτη, δεῖτε τὸν αὐτὸν κατ' ἐπὶ τὴν μελοδραμικὴν θιάσον, ὅστις ἐπὶ τὴν πρῶτην παραστάσιν ἐξεργασθῆσαν φθοῖ περι καταρροῆσεως αὐτῆς καίτοι δὲν ἐσάλυετο ἀπὸ τὸν πνέοντα ἀνεμῶν.

Ἡ παραστάσις μελοδραμικῆς Ἀθῆνας προσεκαίετο τὸ γενικὸν ἐνδιαφέρον. Ἡ αὐτὴ ἐφημερίς ἀναφέρει ὅτι τὸ πλῆθος ἤρχισε νὰ συρροῖται ἀπὸ τῆς ἐβδόμης ὥρας καίτοι τὸ παρατέτασμα τῆς σκηνῆς δὲν ὑψώθη εἰμὴ περὶ τὴν ἐνάτην. «Καθ'

ὅλο τὸ διάστημα αὐτό, γράφει, δύναται τις νὰ φαντασθῇ τί συνέβαινε, ὅποια παραχρῆ, καὶ ὅποια κινήσεις ἐγένετο μετὰ τὸ πλῆθος. Ποτε μὲν λογομαχία διὰ τὰς θέσεις, ποτε δὲ φόβος μήπως τὸ θέατρον κρημνισθῇ, ποτε δὲ καὶ ἔξω ἀποσπώμενα ἐκ τῶν σπηλῶν καὶ πίπτοντα ἐπὶ τῆς ἐπεδαφίου αἰθούσης (πλατείας) καὶ ἐπὶ τῶν κεφαλῶν τῶν θεατῶν προεκάλουν φωνὰς καὶ σαρκασμούς». Ἡ ὁρχήστρα ἀπετελείετο ἐκ δέκα ὀργάνων μετὰ τῶν ὁποίων ὑπῆρχον καὶ δύο βιολιά.

Ι. Φ. ΜΙΛΛΕ, Ο ΖΩΓΡΑΦΟΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΓΗΣ

Πολλοί ζωγράφοι, και ιδίως οι Φλαμανδοί, εξωγράφισαν τον χωρικό. Μας παρουσίασαν την ειδυλλιακήν οψιν της χωριάτικης ζωής, τας διασκεδάσεις των, τους χορούς των, τὰ φαγοπότια των και κάποτε τὰς ξηριδὰς των. Κανείς όμως ζωγράφος δὲν μᾶς παρουσίασε τὴν πραγματικὴν οὖσιν τῆς ἀγροτικῆς ἐποποιίας ὅπως ὁ Ἰωάννης Φρανσουά Μιλλέ, ὁ χωρικός ἀπὸ γεννήσεως μέχρι θανάτου.

Ὁ χωρικός τοῦ Μιλλέ εἶνε γέννημα σκέψεως βαθείας καὶ ἐπιγνώσεως ψυχολογικῆς τοῦ ἐργαζομένου τὴν γὰρ μητέρα, τοῦ τρεφομένου ἀπὸ αὐτὴν καὶ ἀναπαυομένου, μετὰ τὸν μόχθον καὶ τὸν κάματον τῆς ζωῆς, εἰς τὰ στοργικὰ σπλάγχνα τῆς, τὸν αἰώνιον ὕπνον.

«Χωρικός ἐγεννήθηκα καὶ χωρικός θὰ πεθάνω», ἔγραφεν ὁ Μιλλέ ἀπ' τὸ χωριουδάκι Μπαρμπιζόν, εἰς τὰς παρυφὰς τοῦ δάσους τοῦ Φονταίνεμπλώ, ἐργαζόμενος ὡς ζωγράφος καὶ ὡς καλλιεργητὴς μετὰ τὸ ἄροτρον, τὴν σκαπάνην καὶ τὸ δρέπανον.

Υἱὸς χωρικῶν ἀπλοϊκῶν τῆς Γκερεβίλ παρὰ τὴν Μάγχην, τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν διήλθεν εἰς στενὴν συνάφειαν μετὰ τὴν γῆν, σκάπτων, σπείρων, θερίζων, ὕλοτομῶν καὶ, πρὸ παντός, βόσκων πρόβατα εἰς τὰ ἔρημα ἀλίπεδα τῆς Μάγχης.

Ὅταν εἰδείεν ὅτι ἔχει κλίσιν πρὸς τὴν ζωγραφικὴν, ὁ πατέρας του, ἂν καὶ ἀπλοῦς χωρικός, δὲν ἐδίστασε νὰ τὸν ἀποστείλῃ εἰς τὸ Χερβουργον κατὰ τὸ 1836, δεκαεξαετῇ, (διότι ἐγεννήθη τὸ 1815), διὰ νὰ σπουδάσῃ εἰς κάποιον ἐντόπιον ζωγράφον.

Ὁ διδάσκαλός του, διαβλέπων τὸ τάλαντον τοῦ μαθητοῦ, τὸν συμβούλευσε νὰ μεταβῇ εἰς τὸ Παρίσι ὅπου θὰ ἠδύνατο νὰ ἀναδειχθῇ. Καὶ ὁ Μιλλέ ἐγκαθίσταται εἰς μίαν πτωχικὴν συνοικίαν παρὰ τὴν Νότερ Ντάμ, σπουδάζει, καὶ διὰ νὰ ζῇ, ζωγραφίζει τὰ πορτραῖτα τῶν πτωχῶν καὶ μικρεμπόρων γειτόνων του, τῶν θυρωρῶν καὶ μεταπωλητῶν.

Παρὰ τὰς πρώτας ἐπιτυχίας του, (διότι ἐγένετο δεκτὸς εἰς τὸ Σαλόν), ζῇ ζωὴν ἀθλίαν, πτωχικὴν καὶ, ἀπογοητευμένος, φεύγει διὰ τὴν Χάρβην καὶ τὸ Κρουσὺ ἀναζητῶν τύχην.

Ἐκεῖ νυμφεύεται μίαν πτωχὴν μαθήτριά του καὶ μετ' ὀλίγον ἐπιστρέφει εἰς τὸ Παρίσι, ἀλλὰ ἡ τύχη τοῦ ἐφάνη δυσμενὴς καὶ πάλιν. Ἀσθενεὶ ἡ ἀγαπημένη του σύζυγος καὶ μετὰ τριῶν ἐτῶν ζωὴν ἀποθνήσκει ὁ Μιλλέ φεύγει πάλιν διὰ τὸ Κρουσὺ.

Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ἡ ζωὴ δὲν εἶνε καλυτέρα. Νυμφεύεται καὶ πάλιν καὶ ἐπανέρχεται εἰς τὸ Παρίσι διὰ νὰ ἀρχίσῃ νέαν.

Ἡ κριτικὴ τοῦ δείχνεται ἀδυσώπητος ὅσον καὶ ἡ τύχη. Τὸ Σαλόν τὸν ἀποκρούει καὶ μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1848 φεύγει διὰ τὸ Μπαρμπιζόν ὅπου μίαν σχολὴν ζωγράφων ἐπαναφέρει τὴν γαλλικὴν τέχνην εἰς τὴν φύσιν καὶ μᾶς δίδει τὸν Κορρώ, τὸν Ρουσσώ, τὴν Ρόζα Μπωναί, τὸν Τρογιόν.

Ἐκεῖ εὐρίσκει καὶ τὸν Ρουσσώ, τὸν τοπιογράφον—φίλον ἀγαπητὸν ζῇ γειτονικά του καὶ σήμερον ἀκόμη εἶνε πλησίον του, διότι οἱ τάφοι τῶν δύο εἶνε πλησίον ὁ ἓνας τοῦ ἄλλου εἰς τὸ μικρὸν νεκροταφεῖον τοῦ Μπαρμπιζόν, τοῦ περιφύμου ἐρημητηρίου τῶν ζωγράφων.

Ὁ Μιλλέ, εἰς τὸ Μπαρμπιζόν, ἀνέπτυξε τὴν ἀτομικότητά του. Ὁ τύπος τοῦ χωρικοῦ ἐκεῖ ἐδημιουργήθη. Ἐνα ζῶν δυνατόν μετὰ τὴν μελαψιά ἐπιδερμίδα, τὴν ἡλιοκαμένην καὶ πο-

Ὁ χωρικός μετὰ τὸ τσαπί.

Ὁ Ἑσπερινός. Τὸ δημοτικώτερον τῶν ἔργων τοῦ Μιλλέ [Συλλογὴ Σωσάρ, κληροδοτηθεῖσα εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Λούβρου]

Αἱ σταχυολογοῦσαι

[Μουσεῖον Λούβρου]

τισμένην ἀπὸ τὴν βροχὴν, μετὰ τὸν βραχὺν καὶ ἰσχυρὸν ὥσαν ταύρου τράχηλον, μετὰ τὰ γερά χέρια, τὰ σταθερά πόδια, ὡς νὰ εἶνε καρφωμένα εἰς τὴν γῆν καὶ νὰ ἀποτελῇ ἓνα μετὰ αὐτὴν, μετὰ τὰ ἐνδύματα τὰ χονδροῦφασμένα χρώματος ἀκαθορίστου ἀπὸ τὴν λάσπην καὶ τὴν χοῆσιν. Στερεῖται ἐπάνω εἰς τὴν διεκῆλλα τοῦ ἡ ὁδηγεῖ μετὰ ἀσφαλὴ χεῖρα τὸ ἄροτρον ἢ ὀνειροπολεῖ εἰς τὴν σιγὴν τῆς ἐρημίας, ποιμένων τὰ πρόβατά του, ἢ προσεύχεται εἰς τὸ ἄκουσμα τῶν μακρυνῶν κωδῶνων τοῦ χωρίου του, ποὺ σημαίνουν τὸν Ἑσπερινόν.

Τὰ ἔργα τοῦ Μιλλέ εἶνε ἓνα δυνατό σάλπισμα ἀγνῶς σοσιαλιστικόν. Πολλοὶ κριτικοὶ βλέπουν εἰς τὰ ἔργα του μίαν θεατρικὴν σκηνοθεσίαν, μίαν θωπεῖαν πρὸς τὴν λαϊκὴν ἀντίληψιν. Ἀλλὰ τί πταίει ὁ Μιλλέ ἂν τὰ ἔργα του ἔγιναν δημοτικά, ὥστε νὰ συναντῶ κανεὶς τόσον συχνὰ ἀντίτυπα φωτοτυπικά καὶ λιθογραφικά τῶν ἔργων του αὐτῶν;

Κάποτε τὸ χρώμα τοῦ ἱσως εἶνε πλέον χτυπητὸ ἀπὸ τὸ φυσικόν, ἀλλὰ ὥς μὴ λησμονώμεν ὅτι ὁ Μιλλέ δὲν μᾶς παρουσιάζει ὅ,τι βλέπει ἀπλῶς. Ἡ ψυχὴ του μεταβάλλει τὰ γύρω του· τὸ μέγαλο καὶ μυστηριώδες θέαμα τῆς φύσεως περνᾷ ἀπὸ ἓνα φακὸν φιλοσοφικόν καὶ ψυχολογικόν καὶ ἀφ' ἡνίκη, ἢ μᾶλλον μεγεθύνει, ὅ,τι σκέπτεται ὁ ζωγράφος.

Εἰς τοὺς ἀπαλούς τόνους τοῦ λυκόφωτος, τὸ ζεῦγος τῶν χωρικῶν, εἰς τὸ ἄκουσμα τῶν κωδῶνων τοῦ Ἑσπερινοῦ, καταλαμβάνεται ἀπὸ τὴν ἐνστικτον συγκίνησιν ποὺ γεννᾷ ἡ μελωδία τῶν κωδῶνων εἰς τὴν σιγὴν τῶν ἀγρῶν. Εἰς τὸν ἀπλοϊκὸν ἄνθρωπον γεννᾷ τόσας σκέψεις καὶ ἀναμνήσεις. Εἰς τοὺς ἡχους τῶν ἐνθυμεῖται τὴν τελευτὴν τῶν γάμων του, τὸν θρήνον τῶν νεκρῶν γεννητῶν καὶ ὅτι κάποτε θὰ ἡγήσῃ πένθιμος ὁ κῶδων τοῦ χωρίου ὅταν θὰ ἀναπαυθῇ ἀπὸ τὸν πανημέριον κόπον.

Ἐξωγράφει ἀπὸ μνήμης. Παρετήρει ἐπὶ πολὺ ὅ,τι ἤθελε νὰ ζωγραφίσῃ· κάποτε φευγαλέον σχεδίασμα τὸν ἐβόηθει νὰ χαράξῃ εἰς τὴν μνήμην του ὅ,τι ἤθελε καὶ κατόπιν ἐξετέλει μετὰ περιστάσεων ὅ,τι ἔβλεπε μετὰ μάτια τῆς ψυχῆς του.

Ἡ ἀγροτικὴ ζωὴ, ἡ ὁποία ἦτο καὶ ἰδική του, εὗρε τὸν ὑμνωδόν της. Ἔως τὰ τέλη τῆς ζωῆς του, δυστυχῆς, παραγωγὸς ὁρισμένος, ἀναγκαζόμενος νὰ πωλῇ ἀντὶ ὀλίγων ἑκατοντάδων φράγκων πίνακας, οἱ ὁποῖοι ὀλίγον κατόπιν ἐπωλήθησαν ἑκατοντάδας χιλιάδων καὶ κάποτε ἑκατομμύριον, εἰργάζετο τὴν γῆν ὡς χωρικός σπείρων καὶ θερίζων.

Ὁ Μιλλέ μετὰ δύο λέξεις εἶνε ὁ ζωγράφος τοῦ ἀγρότου καὶ τῆς γῆς. Τὸν ρεαλισμόν του ἐκρυπτε ὑπὸ ἓνα συγκινητικὸν ἐνδύμα εὐαισθησίας καὶ ποιήσεως. Τὰ περιγράμματα εἶνε ἐκφραστικά. Ἐργάζεται ὀλίγον σκληρὰ, βαρεὰ καὶ κάποτε κουραστικά, ἀλλὰ εἶνε συχνότερα μὲ ἀβρότης εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἐναλλαγῶν τῆς ἀτμοσφαιρῆς καὶ τοῦ Ἑσπερινοῦ φωτός.

Ἄν εἶνε δύσκολον νὰ ἀναζητῇ κανεὶς μεγαλοφυΐαν εἰς τὸ ἔργον τοῦ Μιλλέ, δὲν δύναται ὅμως, ὅσα δύσκολον καὶ ἂν εἶνε, νὰ μὴ ἀναγνωρίσῃ ὅτι ἀπέδωκε μετὰ δύναμιν τὸν σύνδεσμον τοῦ χωρικοῦ πρὸς τὴν γῆν, τοὺς ἀγῶνας καὶ τοὺς μόχθους του εἰς τὴν σιωπὴν τῶν ἀγρῶν καὶ τῆς νυκτός, τὴν προσήλωσιν τοῦ εἰς τὴν ταπεινὴν καλύβαν ὅπου μίαν μητέρα σκεπτικὴ εἶνε γυμνὴν εἰς τὸ λίκνον τοῦ βρέφους—συνεχιστοῦ τῆς δυσκολῆς βαρεῖας ζωῆς τοῦ χωρικοῦ.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ